

Hoofdstuk 26

Jacht

Jim Casaer¹ - Peter Baert¹ - Luc De Bruyn²

¹ Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer - ² Instituut voor Natuurbehoud

- ➔ Alle soorten die gebonden zijn aan het agrarische landschap kennen een achteruitgang in afschotaantallen en voorjaarspopulatie.
- ➔ Van reewild blijkt een licht stijgend afschot samen te gaan met een toename van de populatie.
- ➔ Vos vertoont een stijging in het afschot maar er is geen duidelijk beeld over de voorjaarsstand.
- ➔ Ook voor andere soorten (bv. eend) is het beeld minder uitgesproken en zal het nodig zijn om langere tijdsreeksen te verzamelen en te verwerken om de evolutietrends te kunnen bepalen.

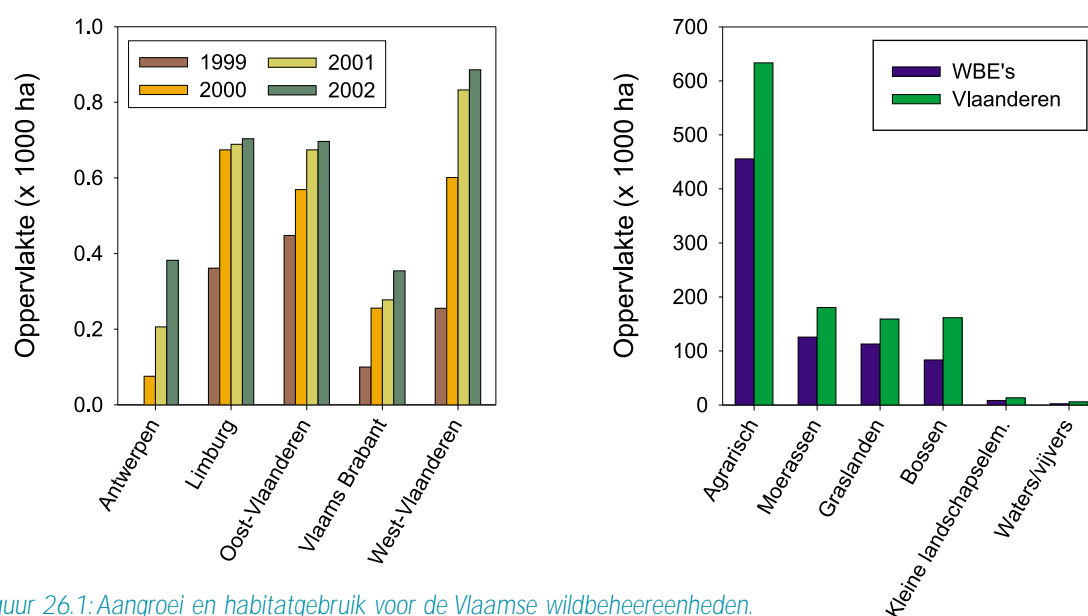
Op het wereldcongres van het International Union for Conservation of Nature (IUCN) in Amman (Jordanië, 2000) is, ter uitvoering van de Convention on Biological Diversity (COBD), Resolutie 2.29 goedgekeurd. Deze resolutie stelt dat het gebruik van 'wild living resources', waaronder wild, een belangrijk instrument in het natuurbeheer kan zijn. Voorwaarde hiervoor is een duurzaam gebruik. De resolutie stelt verder dat deze duurzaamheid (ecologisch, sociaal, cultureel en economisch) het best wordt verzekerd als ze is gebaseerd op het principe van 'adaptive management'.

Hierbij vormen monitoring en bijsturing de belangrijkste instrumenten om met de onzekerheden en risico's, die gepaard gaan met het beheer van dynamische ecologische systemen, om te gaan. Tot slot worden ook het belang van de aangepaste schaal van het beheer (ecologische duurzaamheid) en van een deelname van de verschillende (lokale) belangengroepen in het besluitvormingsproces (sociale duurzaamheid) onderstreept in deze resolutie.

In Vlaanderen is een eerste stap in dezelfde richting genomen met het Besluit van de Vlaamse regering betreffende de wildbeheereenheden (01/12/1998). Door dit besluit zijn een planmatig beheer en een duurzaam gebruik (wildbeheerplan) op grotere schaal (minimum 1000 ha) alsook monitoring - jaarlijkse rapportering van afschotstatistiek en schatting van de voorjaarsstelling - deel geworden van het Vlaamse wildbeheer.

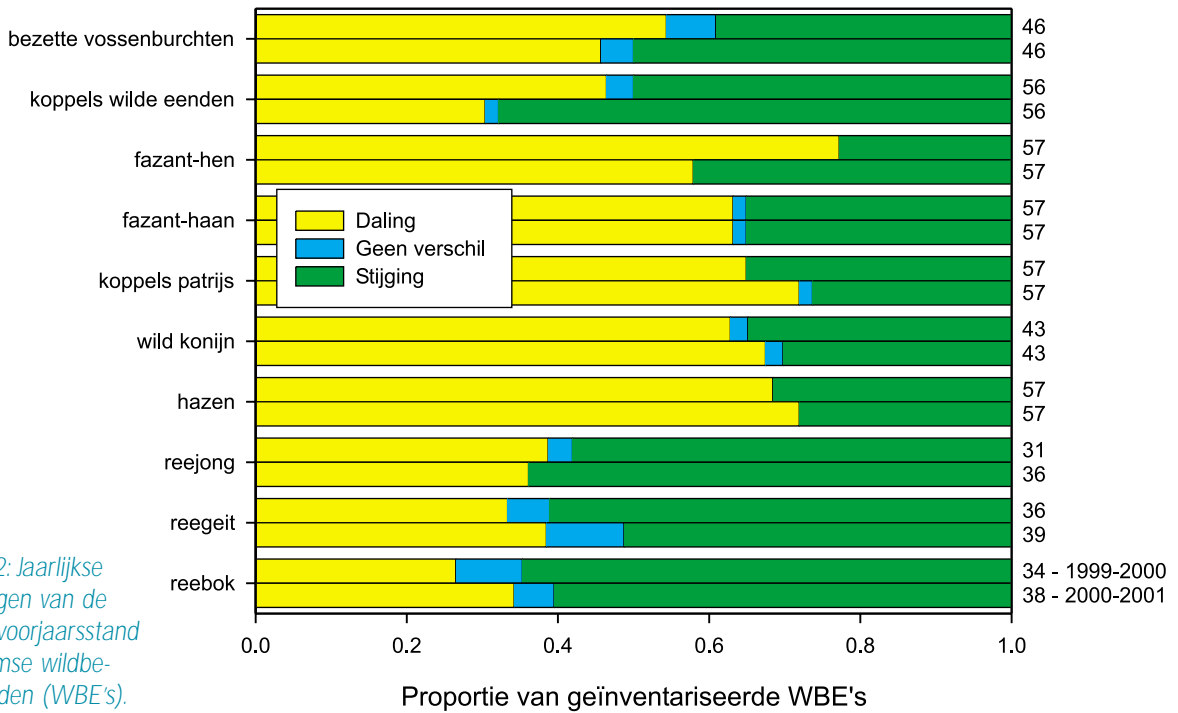
1 Toestand

De groei in de oppervlakte en het habitatgebruik van de erkende wildbeheereenheden in Vlaanderen tussen 1999 en 2002 wordt weergegeven in figuur 26.1. Zoals blijkt, zijn deze overal in Vlaanderen toegenomen. Dat deze

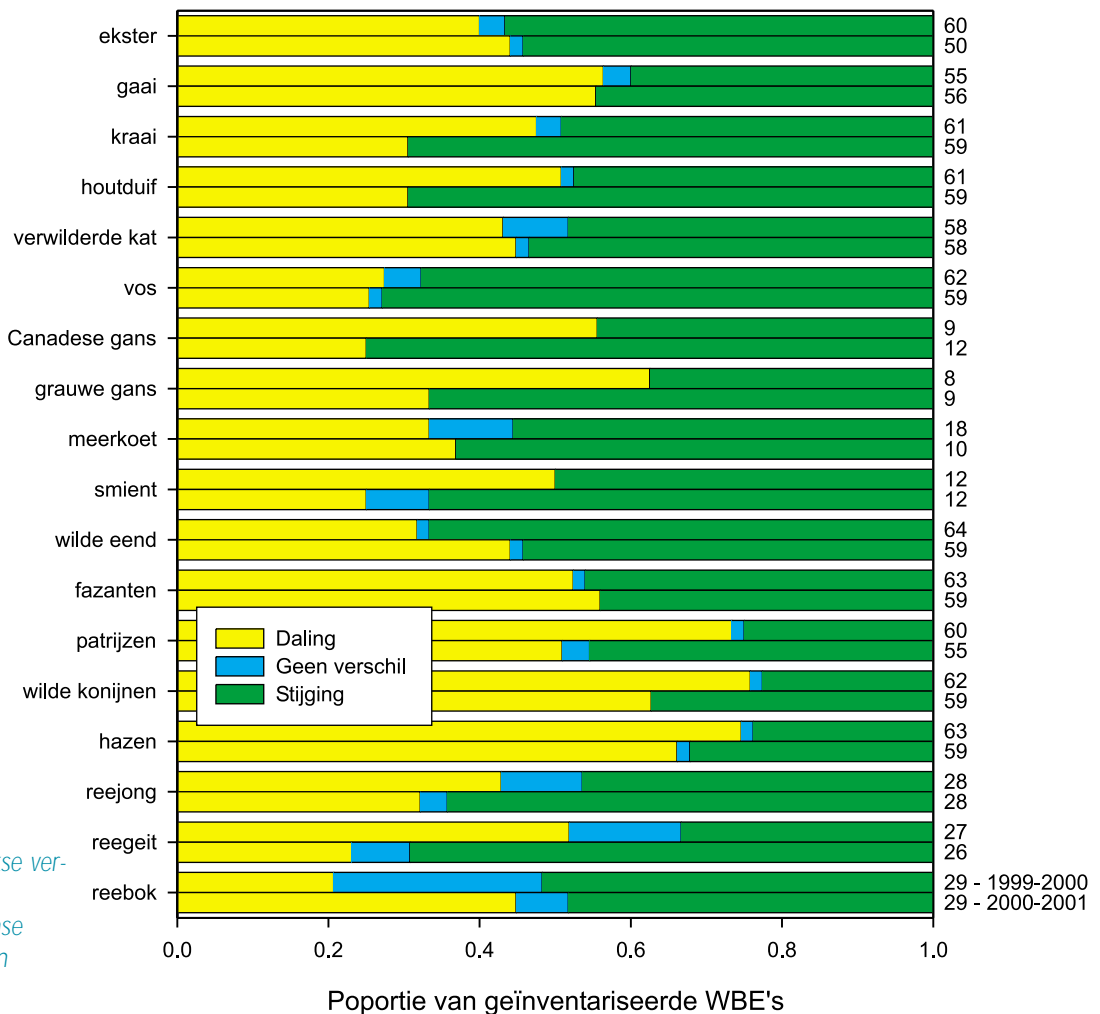

Figuur 26.1: Aangroei en habitatgebruik voor de Vlaamse wildbeheereenheden.

Figuur 26.2: Jaarlijkse veranderingen van de geschatte voorjaarsstand in de Vlaamse wildbeheereenheden (WBE's).

Figuur 26.3: Jaarlijkse veranderingen van het afschot in de Vlaamse wildbeheereenheden (WBE's).

wildbeheereenheden een belangrijk aspect vormen binnen het faunabeheer wordt geïllustreerd met de ree. Voor reewild bestaat er ook voor jagers die buiten een wildbeheereenheid jagen de verplichting om, in het kader van het afschotplan (BVR 13/07/1994) een melding te doen van de schatting van de aanwezige reestand en het afschot. Hierdoor is een goede schatting van de impact van de wildbeheereenheden mogelijk.

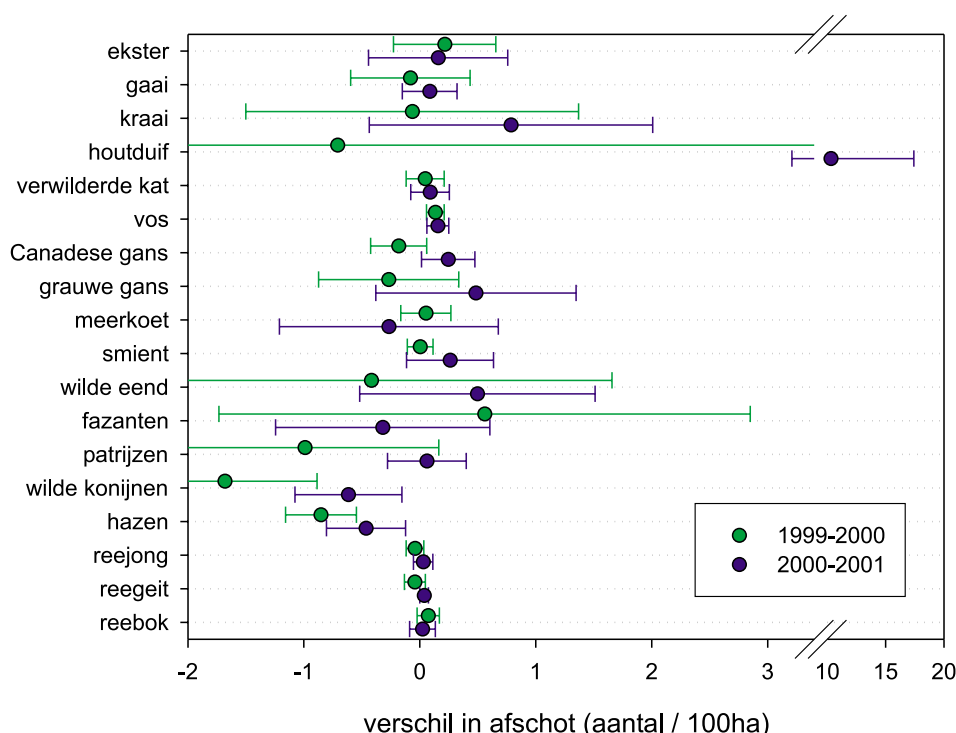
Van 282 afschotaanvragen voor reewild in 2000 zijn er 74 gebeurd door of in het kader van wildbeheereenheden. Deze 74 aanvragen bedragen slechts 26 % van het totaal aantal aanvragen. Toch zijn ze goed voor het beheer op bijna 80 % van de oppervlakte waarop in 2000 in Vlaanderen aan reewildbeheer wordt gedaan. Dit komt overeen met 75 % van de bosgebieden waarvoor een reewildafschot is aangevraagd.

Het belang van de wildbeheereenheden wordt nog duidelijker als de grootte van de bejaagde populatie wordt geanalyseerd. In 70 % van de aanvragen van individuele jagers wordt de populatie standwild op minder dan 20 dieren geschat. In meer dan 50 % van de reewildbeherende wildbeheereenheden is de geschatte populatie groter dan 100 individuen. Dit is het minimum aantal om voor reewild te kunnen spreken van 'populatiebeheer'.

Vanaf 1999 worden op het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer de jaarlijkse afschot-statistieken (inclusief bestrijding) en de schattingen van de voorjaarspopulaties door de Wildbeheereenheden verzameld en geanalyseerd.

Als een vergelijking wordt gemaakt tussen de veranderingen in de geschatte voorjaarsstand van 1999-2000 en die van 2000-2001, valt op dat in beide jaren alle kleinwildsoorten (haas, patrijs en fazant) en konijn - behoort volgens het Jachtdecreet tot de categorie overig wild - in meer dan 50 %, voor de meeste zelfs in meer dan 60 % van de wildbeheereenheden, een achteruitgang kennen (figuur 26.2). Van reewild wordt in ongeveer 60 % van de wildbeheereenheden een stijging in de voorjaarspopulatie waargenomen. Voor vos en wilde eend is geen terugkerend beeld uit de gegevens af te leiden. Over de twee jaar samen zou men kunnen concluderen dat er voor beide soorten geen aanwijzingen zijn voor een daling in de geschatte populaties.

Ook in de afschotstatistieken valt op dat in meer dan 50 % van de wildbeheereenheden het afschot van kleinwildsoorten daalt (figuur 26.3). Voor haas, patrijs en wild konijn was dit tussen 1999 en 2000 zelfs het geval in meer dan 70 % van de wildbeheereenheden. Aan de hand van de jaarlijkse afschotstatistieken kan voor elke eenheid, waarvan voor twee opeenvolgende jaren het afschot per 100 ha is gekend, de evolutie van het afschot worden berekend. Als het gemiddelde verschil in afschot per 100 ha van de kleinwildsoort wordt geanalyseerd, blijkt dat er een significante daling is van haas en konijn, zowel tussen 1999 en 2000 als tussen 2000 en 2001 (zie figuur 26.4). Waar de verandering in afschot tussen 1999 en 2000 een daling vertoonde voor patrijs en een lichte stijging voor fazant is dit tussen 2000 en 2001 omgekeerd. De verschillen zijn echter niet significant verschillend van nul.

Figuur 26.4: Gemiddelde verschillen in afschot voor de Vlaamse wildbeheereenheden.

Ook bij wilde eend treedt een gelijkaardig beeld op. Zowel tussen 1999 en 2000 als tussen 2000 en 2001 stijgt het afschot in meer dan 50 % van de wildbeheereenheden (respectievelijk 67 % en 54 % van de wildbeheereenheden) (figuur 26.3). Het gemiddelde aantal afgeschoten dieren per 100 ha verschilt echter niet significant van nul voor beide perioden. Van smient, meerkoet, grauwe gans en Canadese gans is het aantal wildbeheereenheden waarvoor gegevens aanwezig zijn eigenlijk te beperkt om zinvolle uitspraken te kunnen doen. Het afschot van vos is tussen 1999 en 2000 in 68 % van de wildbeheereenheden gestegen en tussen 2000 en 2001 in 73 % van de eenheden. Telkens was deze stijging significant ($p < 0,01$). Voor houtduiven is er een opmerkelijk verschil tussen de twee vergelijkingen. Waar er tussen 1999 en 2000 geen duidelijke verschillen zijn, is er een significante stijging in het afschot tussen 2000 en 2001. Dit beeld wordt ook bevestigd door het feit dat een stijging in het afschot wordt waargenomen in 70 % van de wildbeheereenheden. Ook bij het afschot van kraai is er een sterke stijging tussen 2000 en 2001 waar te nemen. In 70 % van de wildbeheereenheden stijgt het afschot. De gemiddelde toename in het afschot per 100 ha is hier echter niet significant verschillend van nul (figuur 26.4).

Als men op basis van afschotstatistieken en schattingen van de voorjaarsstand de duurzaamheid van het gevoerde beheer wenst te evalueren zijn er vier mogelijke scenario's.

Mogelijke scenario's

- Toename aan (of stabiel) afschot en stijgende (of constante) voorjaarspopulaties:
Deze situatie geeft aan dat het huidige gevoerde beheer geen gevaar vormt voor het voortbestaan van de bejaagde soorten. Het gebruik wordt vanuit dit standpunt als duurzaam beschouwd. Op basis van de bovenstaande resultaten (in combinatie met vroegere gegevens) kon voor reewild worden besloten dat dit in Vlaanderen zeker het geval is. Ook van wilde eend en vos lijken de huidige afschotniveaus geen aanleiding te geven tot een achteruitgang van de soort. Wat houtduif, kraai, en ekster betreft, beschikt men alleen over afschotcijfers. Een verdere opvolging van het afschot in de volgende jaren zal moeten uitwijzen of de huidige afschotniveaus aanleiding geven tot een daling van de aanwezige populaties en bijgevolg tot een daling van het afschot.
- Toename in afschot bij dalende voorjaarspopulaties:
Deze situatie wordt in Vlaanderen bij geen van de gemonitorde soorten waargenomen.
- Afname van het afschot, afname van de voorjaarspopulaties:
Op basis van de bovenstaande cijfers lijkt dit de laatste jaren in Vlaanderen het geval te zijn voor haas, patrijs, konijn en fazant. De evaluatie van het gebruik is in deze

situatie niet zo eenvoudig. Het onderscheiden van oorzaak en gevolg op basis van de cijfers is immers onmogelijk: is de afname van het afschotniveau een gevolg van de lagere stand ten gevolge van andere factoren of omgekeerd? Om een antwoord te geven op de vraag over de impact van het gebruik in vergelijking met andere factoren (biotoopverlies, predatiedruk) moet een nauwgezetere evaluatie worden gemaakt van de wildbeheerplannen. Alleen door de verschillen in beheer na te gaan tussen de wildbeheereenheden waar een positieve trend wordt waargenomen en die waar een negatieve trend wordt waargenomen, zal het mogelijk worden te ontdekken hoe de negatieve populatietrends voor deze soorten kunnen worden omgekeerd.

- Afname van het afschot, toename (of constant blijven) van de populatie:

Dit kan enerzijds het gevolg zijn van een bewuste optie die is gekozen in het kader van het beheer van de soort zelf. Anderzijds kan dit het gevolg zijn van beheerbeslissingen die zijn genomen voor de bescherming van andere soorten. In het eerste geval wijst dit erop dat de gekozen beheeroptie (afname van het afschot) effectief is en het vooropgestelde doel (toename of constant houden van de populatie) wordt verwezenlijkt. Hiervan zijn geen voorbeelden te vinden in de waargenomen resultaten op het niveau van Vlaanderen. Wat de tweede situatie betreft, zal werk moeten worden gemaakt van instrumenten die de effecten van de gekozen beheerbeslissing op de doelsoorten kunnen evalueren.

Vermits de bovenstaande analyses slechts een periode van 3 jaar omvatten, moet rekening worden gehouden met eventuele tijdelijke schommelingen in de populatiegegevens en de afschotcijfers (zowel stijgingen als dalingen). De vergelijking van de resultaten met de vier mogelijke scenario's moet met voorzichtigheid gebeuren. Over de besluiten van reewild kan men iets zekerder zijn. Voor reewild beschikt men immers over een langere tijdsreeks van accurate afschotstatistieken en voorjaarstellingen (sinds 1994) die wijzen op de duurzaamheid van het actuele gebruik van de soort. Daarnaast worden ook andere populatiedynamische kenmerken van de ree-populaties opgevolgd.

2 Beleid

De vergelijking van afschotstatistieken en voorjaarscijfers laten alleen toe de duurzaamheid van het beheer te evalueren in functie van de bejaagde soort zelf. In de nabije toekomst moeten dan ook criteria en indicatoren worden ontwikkeld die de duurzaamheid van het gevoerde beheer in een bredere context (niet bejaagde soorten, habitats, biodiversiteit) kunnen evalueren. Uit de data blijkt duidelijk dat de kleinwildsoorten die aan het landbouwgebied zijn

gebonden, het niet goed doen in Vlaanderen. Het probleem van biotoopverlies en –degradatie is alom bekend. Om verder verlies van biodiversiteit tegen te gaan in dit gebied moeten dringend biotoopverbeterende maatregelen kunnen worden genomen. Meer dan 70 % van het agrarisch gebied ligt in het werkingsgebied van wildbeheereenheden. Voor deze gebieden moet worden nagegaan in welke mate de jagers, als medebeheerders van de open ruimte, een actieve bijdrage kunnen leveren aan het herstelproces door het bevorderen van de werking van de wildbeheereenheden en het sturen van de beheerplannen.

In het definitief Ontwerp MBP-3 vindt men de duurzaamheidsdoelstelling en het principe van duurzaam gebruik als instrument voor het behoud van de biodiversiteit, terug als een doelstelling voor de planperiode 2003-2007 (p 222). Het huidige beleid heeft ook al verschillende keren benadrukt hoe belangrijk het is de organisatie van de jacht in wildbeheereenheden te bevorderen. Daarnaast heeft het beleid verschillende keren gewezen op het belang van de rol van de jagers als medebeheerders van de open ruimte (MBP-3).

3 Kennis

3.1 Reewild

Als wordt vertrokken van de doelstelling van het huidige reewildbeheer die de populaties op de actuele niveaus wil stabiliseren, is het verwezenlijkte afschot in Vlaanderen te laag. Om de doelstelling te bereiken zou ongeveer 30 % van de geschatte populatie jaarlijks moeten worden geschoten. Van het door de overheid toegekende afschot wordt slechts iets meer dan 50 % verwezenlijkt. Dit is ongeveer 15 % van de geschatte populatie. De aanvragen zowel als de toekenning zijn gebaseerd op het geschatte aantal dieren. Reeds lang is geweten dat het schatten van de grootte van een ree-populatie zo goed als onmogelijk is. Wetenschappelijk onderzoek in het buitenland heeft ondertussen aangetoond dat tal van 'bioindicatoren' (gewicht van de jonge dieren, niervetindex, aantal jongen per volwassen dier, aantal drachtige geiten ouder dan 1 jaar, parasiteringsgraad, enz.) een zeer goed beeld geven van het evenwicht tussen de aanwezige populatie en de draagkracht van het gebied. Tevens is reeds aangetoond hoe,

gebruik makend van deze bioindicatoren, een wetenschappelijk en biologisch meer verantwoord reewildbeheer mogelijk is zonder kennis van de populatiegrootte. Momenteel worden deze gegevens facultatief verzameld, waardoor een systematische verwerking niet mogelijk is. Deze gegevens kunnen bijgevolg niet worden gehanteerd door de overheid om het reewildbeheer te bepalen. Verschillende pilootprojecten zouden moeten toelaten om na te gaan hoe de huidige reewilddensiteiten zich verhouden t.o.v. de draagkracht van de biotopen enerzijds en of het mogelijk is in Vlaanderen een meer biologisch onderbouwd beheer, gebaseerd op bioindicatoren, toe te passen in de toekomst anderzijds.

3.2 Overige wildsoorten

Er is een grote kennislacune over de mogelijkheden om de neerwaartse trends bij de meeste kleinwildsoorten die gebonden zijn aan het landbouwgebied, stop te zetten of te keren. Hoewel tal van mogelijke oorzaken zijn gekend uit buitenlandse studies (overexploitatie, biotoopverlies, predatie) is er duidelijk nood aan een inschatting van de grootte van elk van de factoren die in Vlaanderen mogelijk zijn. Aan de hand van de nog te verwerven kennis zou het mogelijk moeten worden een stappenplan te ontwikkelen dat het duurzaam beheer en behoud van deze populaties verzekert. Hiervoor zal het enerzijds nodig zijn de wildbeheerplannen te hanteren als instrument om kennis mee te verwerven door het gevoerde beheer te evalueren. Anderzijds zal er nood zijn aan meer experimenteel veldonderzoek om bepaalde specifieke vragen te kunnen beantwoorden. Daarnaast zullen in de toekomst zeker de nodige middelen moeten worden voorzien om de opgestarte monitoring van het afschot en de voorjaarspopulaties te verzekeren of verder uit te bouwen.

Lectoren

Yves Lecocq – Federation of Associations for Hunting & Conservation of the E.U.

Bob Peeters – Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA

Paul Simoens – RUG, Vakgroep Morfologie

Mark Van den Meersschaut – AMINAL, afdeling Bos en Groen

Jos Van Slycken – Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer

